

Sterkt varierende luseskapt dødelighet

I sin statusrapport for 2017 skrev VRL at antall villaks på innsig mot kysten i 2016 var 50.000 mindre enn det som ville blitt resultatet uten luseindusert ekstradødelighet. I 2019-rapporten ble dette tallet nedjustert til 11.000 for året 2018¹. Da det gikk opp for dem at dette kunne tolkes som grønt lys for oppdrettsnæringa, ble estimatet økt til 39.000 for året 2019 i 2020-rapporten, og samtidig oppjustert til 29.000 for 2018. Den anførte begrunnelsen var en forbedret HI-modell og en masse snikksnakk i kapittel 8 i 2020-rapporten. Det skal godt gjøres å henge med i kapittel 8, men det var sikkert meningen at de færreste ville orke å prøve seg på å dechiffere kaudervelsk. Kanskje de ikke gjorde det selv heller, for de sluttet med å prøve seg på tallfesting i 2021. Men lakselus er fortsatt rangert på toppen av lista over de verste trusselfaktorene i 2021- og 2022-rapportene. Hvordan kan de vite det, forresten, når de ikke engang greier å tallfeste det påståtte tapet?

Slutten på tallfesting kom etter at flere forskere som er/var medlemmer av VRL og/eller Ekspertutvalget publiserte rapporter som spriket i alle retninger. Var det egentlig 2%, 10%, 12% eller 29%?² Dette er forskning etter prinsippet «tenk på et tall som passer med budskapet og prøv å begrunn det».

Kan luseskapt og predasjonsskapt dødelighet beregnes?

I 2022 publiserte VRL en rapport om effekter av predasjon på laks³. Her skriver de klokt om predasjon som en mulig bestandsreducerende faktor, hvorfor predasjon normalt er lite viktig for bestandsutviklingen, og hvorfor det er svært vanskelig å øke bestandsstørrelsen ved å drive med predator kontroll. VRL påpeker korrekt at det må skilles mellom selve predasjonshandlingen (at en laks blir tatt livet av) og predasjonseffekten (om predasjonen påvirker størrelsen på laksebestanden). De skrev at det derfor er vanskelig å trekke slutninger fra dødelighet skapt av sel, torsk eller hvilken predator det måtte være, til effekten det har på bestandsutviklingen.

Dette er en innsikt VRL med fordel kunne brukt også om lus. Merkelig nok ser (så?) VRL seg i stand til å beregne effekten av luseskapt smoltdødelighet, men ikke effekten av f.eks. torskefiskpredasjon i fjorden. Dette til tross for at akustisk merking registrerer et frafall på 60-80% under fjordvandringen til smolten, som nødvendigvis ikke kan være skapt av lus. Det tar tross alt noen uker fra påslåtte kopepoditter utvikler seg til bevegelige lus, og da er smolten for lengst ute av fjordene.

Overbeskatning har langvarig effekt

Predasjonsrapporten hevder dessuten korrekt at langvarig overfiske har store og langvarige konsekvenser for Tanalaksen. Men de syns ikke at et enda verre overfiske på Vestlandet kan være en viktig årsak til kollapsen i elvene her. På Vestlandet er det lusa som har skylda for en negativ utvikling. De henviser til at beskatningsnivået var 70% for Tanalaksen i perioden 2006-2016, og for 14 år siden pekte de på at beskatningsnivået for Vestlandet som helhet var 90%.

Vestlandet var særlig hardt rammet av det økologiske regimeskiftet i havet på slutten av 1980-tallet, da innsiget ifølge VRLs beregninger gikk ned fra et nivå omkring 125.000 laks i første halvdel av 1980-tallet til et nivå mellom 30.000 og 50.000 etter 1990. Gytebestanden på Vestlandet som helhet var

¹ <https://www.aquablogg.no/vrl-lusegenerert-villaksdodelighet-reduert-til-en-femtedel/>

² <https://www.aquablogg.no/nina-med-ny-rapport-dreper-lakselusa-2-10-eller-29-av-utvandrende-laksesmolt/>

³ <https://www.aquablogg.no/er-lus-pa-vestlandet-og-overfiske-i-tana-samme-fenomen/> og Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2022. Effekter av predasjon på laks. Temarapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 8, 92 s. <https://brage.nina.no/nina/xmlui/bitstream/handle/11250/2995724/Temarapport8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

imidlertid allerede i 1983 redusert til et nivå på omtrent 10-15.000. Dette nivået vedvarte til 2010, da det plutselig økte til 30.000. For året 1996 ble det beregnet at totalt antall gytehunner av typen mellom- og storlaks var 331 i Hordaland, etter at 80 % av hunnlaksen av flersjøvintertypen ble fisket opp i sjølaksefisket i Hordaland dette året.

Det er lett å tenke at lus, predasjon og overfiske er samme fenomen. I dag snakkes det om at utvandrende smolt må passere gjennom lusebeltet. For 50 år siden ble det samme beltet kalt seibeltet, og merkelig nok hadde det omtrent samme effekt på smoltens dødelighet i fjordfasen som lusa angivelig skal ha nå. Kan sei, torsk og sjøaure ha lagt om dietten?